Xavier Regàs, traductor del teatre de boulevard

Enric Gallén

Electronic version

URL: <http://journals.openedition.org/bulletinhispanique/2752>

DOI: 10.4000/bulletinhispanique.2752

ISSN: 1775-3821

Publisher

Presses universitaires de Bordeaux

Printed version

Date of publication: 28 December 2013

Number of pages: 573-588

ISBN: 978-2-86781-908-7

ISSN: 0007-4640

Electronic reference

Enric Gallén, « Xavier Regàs, traductor del teatre de boulevard », *Bulletin hispanique* [Online], 115-2 | 2013, Online since 14 February 2017, connection on 04 May 2019. URL : <http://journals.openedition.org/bulletinhispanique/2752> ; DOI : 10.4000/bulletinhispanique.2752

Xavier Regàs, traductor del teatre de boulevard¹

ENRIC GALLÉN
Universitat Pompeu Fabra

Xavier Regàs, entrepreneur et auteur de théâtre, traduit en catalan et en espagnol un groupe d'auteurs remarquables du théâtre de boulevard pendant le régime franquiste. Cet article analyse spécifiquement la réception critique de Boléro, de Michel Duran, et La cuisine des anges, d'Albert Husson.

Mots-clés: théâtre de boulevard et traduction, Xavier Regàs, Michel Duran, Albert Husson.

Xavier Regàs, empresario y autor teatral, tradujo un grupo de autores representativos del teatro de boulevard al catalán y al español durante la dictadura franquista. Este artículo analiza concretamente la recepción crítica de Boléro, de Michel Duran, y La cuisine des anges, d'Albert Husson.

Palabras claves: teatro de boulevard y traducción, Xavier Regàs, Michel Duran, Albert Husson.

Xavier Regàs, an impresario and playwright, translated a group of distinguished authors of Boulevard theatre into Catalan and Spanish during Franco's Regime. This article specifically analyses the critical reception of Boléro, by Michel Duran, and La cuisine des Anges, by Albert Husson.

Keywords: Boulevard theatre and translation, Xavier Regàs, Michel Duran, Albert Husson.

Xavier Regàs Castells (1905-1980) és un dels noms més poc estudiats del teatre català en relació amb la seva àmplia activitat com a promotor, empresari, comediògraf i traductor especialitzat en el teatre de boulevard. Regàs, que coneixia molt bé la tradició i el repertori del boulevard, va decidir incorporar-lo a l'escena catalana durant la dictadura franquista.

1. Aquest article s'inscriu en el Grup d'estudis de traducció, recepció i literatura catalana, TRILCAT (2009 SGR 194), reconegut i finançat per l'AGAUR de la Generalitat de Catalunya i en el projecte FFI2011-26500 finançat pel Ministerio de Ciencia e Innovación.

Els fonaments del lligam de Xavier Regàs amb la cultura francesa se situen en la seva joventut, a finals dels anys vint i primera meitat dels trenta. Relacionat familiarment amb una de les empreses més significatives del gremi de la restauració barcelonina (Regàs, Miquel 1952; 1960; Regàs, Xavier 1973; Regàs, Oriol 2010: 21-52), va començar a col·laborar a partir de 1924 al diari *La Publicitat*. Va acabar la carrera de Dret un any més tard i després d'enllestir el doctorat el 1926, Regàs es va convertir en corresponsal del diari a París. A la capital francesa va obtenir també el certificat a l'Escola d'Alts Estudis Internacionals i el 1928 va ser acreditat com a periodista a la Societat de les Nacions de Ginebra. En els anys trenta, el seu nom apareix relacionat amb la colla de *L'Opinió*, un dels tres grups fundadors d'Esquerra Republicana de Catalunya, el març de 1931, un mes abans de les eleccions que van significar l'adveniment de la Segona República Espanyola i la restauració de la Generalitat de Catalunya. Com a resultat d'un sentit compromís polític, Regàs, molt proper a la figura del conseller de Governació, Josep Tarradelles, va assumir el càrrec de cap dels Serveis Centrals del govern de Catalunya.

Va ser justament durant l'etapa republicana quan va debutar com a dramaturg amb *Cèlia, la noia del carrer Aribau* (1935), una comèdia interpretada per Enric Borràs, el qual també va protagonitzar amb Maria Vila *La Patètica* (1938), un sàinet barceloní que es va estrenar al Teatre Poliorama convertit en Teatre Català de la Comèdia durant la guerra civil (Foguet 2005: 163-191); es tracta de dos típics productes de comèdia catalana de costums, un gènere que no va deixar de conrear en els primers temps de la represa teatral de postguerra.

Després d'exiliar-se a França, va tornar a Catalunya el 1942. Quan quatre anys més tard va ser possible representar teatre professional en català, Regàs s'hi va implicar tant en tasques empresarials com també de dramaturg d'una sèrie de textos que seguien les orientacions generals de la producció del teatre català d'entreguerres, com ara *Tieta* (1946); *Sota la llàntia del Born* (1947), en col·laboració amb Celestí Martí Farreras, «una comedia ochocentista, estilo zarzuela, pero con versos en lugar de números musicales» (Massó 1972); *Ha guanyat el Barça* (1949), en col·laboració amb Valentí Castanys; *El marit ve de visita* (1951) i *El capità Mascarella* (1953). Es tracta d'una genuïna proposta teatral que el mateix Regàs va explicar al cap dels anys en aquests termes:

- *Quisiera que dijeran que he hecho un teatro digno. No me considero genial, pero considero que el mío es un teatro comercial aunque con categoría. Mi teatro tiene el defecto de ser teatro de evasión, pero también lo es el de Anouilh, el de Pagnol, el de Benedetti. Y muchas de las comedias de Pirandello lo son también. Me atengo a la fórmula dada por Jean Baptiste Poquelin. «No hay teatro bueno y teatro malo. Sólo hay teatro divertido y teatro aburrido.»* (Massó 1972)

Un punt i a part el mereix *Tobruck* (1949), la peça més identificada amb el model del teatre de boulevard, que va ser qualificada com una de les poques mostres d'actualització de l'escena catalana de l'època amb una escenografia d'Antoni Clavé (1913-2005) aleshores exiliat a França. El seu fill, però, en parla en les seves memòries com si fos una traducció (Regàs, Oriol 2010: 39). No

és l'únic cas, si tenim en compte que en la relació de l'obra original de Xavier Regàs hi consta també *Pobre Gabriel!*, que és una traducció de *L'amor truqué*, de Paul Nivoix, com he pogut comprovar en consultar el Fons Regàs dipositat a la Biblioteca de l'Institut del Teatre de Barcelona. Una situació semblant s'esdevé també amb *Camarada Cupido*, com tot seguit explicaré.

I. REGÀS, PROMOTOR I TRADUCTOR DE TEATRE ESTRANGER

Si no vaig errat, Regàs va debutar com a traductor teatral al llarg dels anys cinquanta. Més que fomentar pròpiament la creació d'un teatre de boulevard català, en la línia del que Carles Soldevila va intentar realitzar abans de la guerra², es va proposar difondre textos i autors, la majoria dels quals formaven part del repertori del boulevard amb el complement d'altres peces d'origen anglès o italià, unes poques excepcions del teatre nord-americà i un text escrit originàriament en alemany. Per tal de difondre el conjunt d'aquesta producció, de bon començament Regàs, que amb Joan Serrat va assumir durant anys la gestió empresarial del Teatre Romea, va disposar d'un determinat tipus de local: els teatres Windsor (1955-1970) de la Diagonal i Alexis (1955-1963), dels quals en algun moment en va arribar a assumir la direcció artística. Més endavant va estar també relacionat amb el Teatre Candilejas (1957-1967) (Bascompte 1963; Permanyer 1990), situat com l'Alexis a la Rambla de Catalunya, i en menor mesura amb el Teatre Guimerà (1958-1964), ubicat al carrer del Pi, o el Panam's, a tocar del Teatre Principal, en plena Rambla.

La proximitat geogràfica dels tres primers locals no va ser gratuïta, com tampoc no ho va ser que els cinc locals, etiquetats segons el model parisenc com a «teatres de butxaca» (Vilar 1959), s'esforcessin per oferir una programació especialment deutora del model *boulevardier*, tot i acollir excepcionalment autors del teatre més innovador de postguerra –Samuel Beckett, John Osborne o Alfonso Sastre, per exemple–, o algunes creacions autòctones ofertes en català, perquè les funcions dels esmentats locals s'oferien majoritàriament en castellà quan es tractava de representar obres estrangeres. La situació responia sobretot a dos factors, fàcils de comprendre en el marc de la dictadura franquista: la prohibició taxativa de traduir textos literaris al català i un públic fet a mida, avesat a seguir aquest tipus de manifestacions teatrals en castellà. Quan els criteris rígids de la censura es van començar a flexibilitzar amb comptagotes, en la segona meitat dels anys cinquanta, Xavier Regàs va procurar de treure'n profit.

De fet, Regàs se'n va fer un tip de traduir textos del boulevard francès o d'un model dramàtic anglès assimilable com ara *George and Margaret*, de Gerald Savory (1909-1996), una peça que la parella Adolfo Marsillach/Amparo Soler

2. Entre els papers del Fons Xavier Regàs, es conserva una ampliació de *Civilitzats, tanmateix*, de Soldevila, «segons textos del mateix autor, ordenats i lleugerament completats per Xavier Regàs». Nou fulls mecanografiats. Caixa 139.

Leal va estrenar al Teatre Windsor el 1955 (Marsillach 1998: 177-191). Uns dies més tard d'aquell mes de desembre, Regàs va oferir *Camarada Cupido*, una «farsa satírica en dos actos divididos en tres cuadros», segons el programa de mà, «original» de Xavier Regàs, «inspirada en una narración de Kataiev», que es va estrenar al Teatre Alexis (7-12). En ser publicada en català, la mateixa llengua de la representació, es va corregir la referència del programa de mà i l'obra va ser qualificada de «farsa satírica en tres actes segons versió lliure de Kataiev». Com he estudiat en un altre paper (Gallén 2012), *Camarada Cupido* no és sinó una traducció de Regàs realitzada a partir d'una versió francesa de *Kvadratura kruga* (La quadratura del cercle) de Valentin P. Kataiev (1897-1986), que es va estrenar a París el 1931, on va ser reposada el 1949.

La qüestió és que *Camarada Cupido* va ser un èxit de públic en un context en què encara no s'autoritzaven oficialment ni amb regularitat les traduccions al català. Què hauria passat si s'hagués presentat l'obra com a original de Kataiev, traduïda per Regàs? Potser la censura no l'hauria permès perquè es tractava d'un text estranger i sobretot d'un escriptor «soviètic»? Encara que un sector de la crítica teatral barcelonina aprofités l'ocasió per qüestionar la Rússia comunista, *Kvadratura kruga*, i la versió *Camarada Cupido*, respon a les característiques d'una comèdia lleugera, sense una càrrega política explícita, propera al model del bulevard que abonava l'empresa artística del Teatre Alexis. En qualsevol cas, el bon funcionament de l'experiència va estimular Regàs a continuar traduint textos dramàtics cap al català amb el permís de la situació històrica i el vist-i-plau dels responsables de la censura. D'aquesta situació en va parlar ell mateix al setmanari *Destino* arran d'un ampli debat sobre la migradesa de l'escena professional barcelonina de postguerra. Per a ell, la represa del teatre català havia ofert alguns textos originals de qualitat literària com ara *La fortuna de Silvia* o *Galatea*, de Sagarra, i altres obres de Carles i Ferran Soldevila, Feliu Aleu, Joan Oliver i també de seves, sense especificar-ne cap títol. En comparar la situació de 1959 amb la del temps de preguerra, Regàs es queixava de l'absència escènica d'autors estrangers en la nostra llengua:

La única desventaja, y no ciertamente pequeña, con que nos debatimos, es que entonces se podían estrenar adaptaciones y traducciones de obras extranjeras, sin limitación alguna, y es un hecho cierto que la mayoría de las temporadas del período a que me refiero, las salvaban esta clase de producciones. Recordemos El procés de Mary Dugan, El carrer, Marius, Fanny, Els criminals, El fakir de Bengapur, etc.

Així doncs, de cara a resoldre l'estat crític que vivia el teatre català, Regàs demanava dues coses:

A) Una continuidad asegurada con la reserva económica suficiente. Es decir, una temporada proyectada de octubre a junio con resistencia suficiente que permita esperar la comedia de éxito.

— Adviértase que esta circunstancia no es peculiar de nuestro teatro, sino general. En el teatro castellano ocurre lo mismo. La prueba la tenemos en el hecho de que antes de nuestra guerra existían en Madrid un sinfín de compañías titulares de los teatros de la capital —muchos más de los que pueda haber hoy— y, en la actualidad,

tales compañías titulares, aparte los teatros nacionales, han querido reducidas al Lara y al Infanta Isabel.

B) Que desaparezcan las dificultades para la programación de obras extranjeras. Tampoco puede decirse que este inconveniente sea peculiar de nuestro teatro. En Madrid se estrenan muchísimas más traducciones que obras originales, y en Francia –sin duda alguna, el país que posee los mejores autores del mundo– al comienzo de la temporada actual, la programación de debut en los teatros de París estaba constituida en más de un setenta por ciento por adaptaciones de obras extranjeras. (Regàs 1959)

Abans de parlar de les traduccions de Regàs d'una colla d'autors *boulevardiers* relacionats bàsicament amb el teatre de postguerra, voldria exposar una qüestió que li va ser imputada, i sobre la qual he aconseguit trobar un parell de referències. En el món professional del teatre català de postguerra va córrer la brama que algunes de les obres «originals» de Regàs no eren sinó traduccions o adaptacions de textos estrangers. Més amunt ja he esmentat el possible cas de *Tobruk*, que no he pogut verificar, i els de *Camarada Cupido* i *Pobre Gabriel*!, que he pogut contrastar.

Una de les persones que va arribar a qüestionar públicament l'absoluta «originalitat» de la producció de Regàs, va ser Xavier Fàbregas, responsable de l'entrada «Xavier Regàs i Castells» a la Gran Enciclopèdia Catalana (GEC):

[...] Després de la guerra actuà com a empresari i organitzà, no sense polèmiques, els cicles de Teatre Llatí. Estrenà, alhora, diverses comèdies, de les quals no sempre és fàcil saber quines són originals: El marit que ve de visita (1952), Camarada Cupido (1956), El capità Mascarella (1957). Escriví també en castellà El elefante blanco (1966). (Fàbregas 1981)

Quan va morir Regàs, el crític Joan de Sagarra va sortir en defensa del seu perfil com a home de teatre i especialment del seu paper com a director artístic del Cicle de Teatre Llatí (1958-1968)³, tot esmentant el comentari que s'havia publicat al diari *Avui*, escrit per la mateixa persona que havia redactat l'entrada a la Gran Enciclopèdia Catalana, i que feia així: «Acostumat a una època en què la paraula originalitat era molt respectada en alguns gèneres temàtics menors, bastants de les seves peces són d'un origen dubtós». La resposta de Sagarra va ser contundent:

Me resulta intolerable, vergonzoso e intolerable que se despida a un autor catalán como Xavier Regàs con un comentario malicioso sacado de nuestra Enciclopedia,

3. Fins a 1957, i en la seva condició d'empresari, Regàs va presentar Emma Gramatica (1946), Louis Jouvet (1950), el Piccolo Teatro di Genova (1952), Odile Versois i Jean Servais (1953); Le Grenier de Tolosa i Alain Cuny (1954), Jacques Fabbri i Le Rideau de Bruxelles (1955) i Jean Marie Serrault (1957), entre altres. A partir de 1958, tant en el marc del Cicle de Teatre Llatí com fora d'ell, va presentar la Comédie de Provence (1959), Cesco Baseggio (1959), Silvia Monfort (1960), la Comédie Française (1959, 1961), el Teatro Stabile di Torino (1962); la companyia del Théâtre de la Huchette (1962), la companyia de Jean Deschamps (1962), Vittorio Gassman (1963), Laurent Terzieff (1964), Giulio Bosetti (1965), la companyia Proclemer-Albertazzi (1966), Marcel Marceau (1966), el Piccolo Teatro di Milano (1967), o el Teatro Experimental de Cascais (1968).

comentario que no es más que una acusación de falta de originalidad, más aun de posible plagio, y además una acusación no probada. [...] Al término del mencionado comentario se «salva» al empresario Regàs, al Regàs de los desaparecidos ciclos del Teatro Latino. Y se le «salva» con esas palabras. «Malgrat la poca qualitat intrínseca d'aquests cicles, és indiscutible que ens permeteren en aquells anys de veure algunes companyies importants que d'altra manera no haurien passat per Barcelona.» (Sagarra 1980)

Un cop anotada aquesta incidència, el 1972, amb motiu d'un homenatge públic que se li va retre, va transcendir que Regàs havia escrit dinou textos originals i n'havia traduït quaranta tres (Massó 1972). En l'annex d'aquest escrit ofereixo una relació de vint-i-tres textos traduïts i representats en català i castellà, que he pogut contrastar amb els originals. N'he exclòs alguns, perquè o bé no he pogut aclarir la qüestió de l'autoria o bé desconec si es van arribar a representar o no; alguns d'aquests textos es conserven en el Fons Xavier Regàs⁴.

En relació amb la llista dels textos traduïts i representats, sospito que pel que fa als textos originals en anglès, Regàs va recórrer també a la versió francesa. És el cas de *George and Margaret*, de Gerald Savory, que va ser adaptat al cinema el 1940, traduït al francès per Marc-Gilbert Sauvajon i Jean Wall i estrenat a París el 8-4-1946, de la mateixa manera que la companyia belga Le Rideau de Bruxelles, contractada per Regàs, va estrenar en francès *Reviens, petite Sheba* [Come Little Sheba], de William Inge, a Barcelona (21-10-1955). Una altra versió, la de *Smith*, de Maugham, la va realitzar a partir de la de J. Romero de Tejada, editada per Luis de Caralt el 1949, mentre que la de *Bon Nadal, Mr. Scrooge* es va fer a partir de la d'Enrique Suárez de Deza, *El anticuario*, que va ser estrenada pel Teatro María Guerrero a Madrid el 27-12-1947, i posteriorment a Barcelona (1-9-1948).

Si deixem de banda la qüestió controvertida de l'«originalitat» d'una part de la producció dramàtica reconeguda de Regàs, s'ha de valorar la seva aposta per incorporar textos i autors del teatre de boulevard, amb una atenció preferent pels de la segona postguerra europea. La relació inclou autors com Maurice Hennequin (1863-1926) i Pierre Veber (1869-1942), Paul Nivoix (1893-1958), Michel Duran (1900-1994), Marc-Gilbert Sauvajon (1909-1985), Albert Husson (1912-1978), Jacques Deval (1908-1991), Jean Anouilh (1910-1987), André Roussin (1911-1987), Andre-Paul Antoine (1892-1982), Louis Velle (1926), o Gilbert Laporte. Complementàriament a la producció teatral francesa, cal afegir-hi, a més dels ja esmentats Valentin P. Kataiev, Gerald Savory,

4. Es conserven mecanografiats i amb indicació clara de l'autoria estrangera, encara que no tinc constància que s'arribessin a representar cinc textos més traduïts: *Saben escriure a París?*, de Marcel Achard; *¿Con cuál se queda Monique?* [Mon coeur balance, 1957], de Michel Duran; *Boda sosegada* [Quiet Wedding, 1938], d'Esther Mc. Cracken (1902-1971); *Judes*, [Judas, 1955] de Marcel Pagnol (1895-1974), una traducció pòstuma de Feliu Aleu, pseudònim de Jaume Gras (1900-1962), que Regàs va completar i acabar; i *¡Mamá será feliz!* o *Hay que esperar a Esteban*, de Jacques Deval. Es conserva també un contracte relacionat amb *La femme adultère*, de Paul Géraudy (1885-1983) i Robert Spitzer.

W. Somerset Maugham (1874-1965) i William Inge (1913-1973), els de John Patrick (1905-1995), Vittorio Calvino (1909-1956), o Hans Weigel (1908-1991).

II. *BOLERO* & *TRES ANGELETS A LA CUINA*

Centraré ara la meua anàlisi en els casos de *Bolero* i *Tres angelets a la cuina*, dos èxits del teatre de boulevard a París que van obtenir també una excel·lent acollida per part del públic barceloní en ser representats en català. Quant a Michel Duran, aquest era ja un autor conegut a l'escena catalana, car la companyia de Mercè Nicolau i Ramon Martori, va estrenar al Teatre Novetats *Llibertat provisional* (16-10-1935), segons la traducció que Domènec de Bellmunt, pseudònim de Domènec Pallerola [1903-1993] i J. Bertrams Solsona van realitzar d'un text que s'havia estrenat amb gran èxit a París (20-4-1934).

El primer que podem dir de *Bolero* (Théâtre des Bouffes-Parisiens, 12-5-1941; versió cinematogràfica d'Arletty, 1942) és que la traducció del text va ser autoritzada per la censura «a reserva del visado de ensayo general», el 7 d'agost de 1956, «solamente para mayores de 18 años», amb les «tachaduras» d'algunes pàgines, sense cap altre tipus de correcció i amb la indicació que no era «radiable».

Entre els papers de Regàs es conserva també el contracte signat per l'autor i el traductor, datat el 27-9-1956, en què l'un i l'altre es reparteixen de manera equitativa els possibles beneficis de la representació. Una altra dada important del contracte assenyalava que:

3ª TRADUCTOR no podrá editar ni publicar la traducción o la adaptación que está autorizado de esta obra; solamente podrá dar copias manuscritas o autografiadas como manuscritas para las necesidades de las representaciones teatrales en catalán bajo su exclusiva responsabilidad⁵.

Tant el repartiment equitatiu entre autor i traductor com el fet que l'obra no es publiqués es va fer extensible a altres contractes signats per Regàs com a traductor, la qual cosa pot explicar també, si més no en part, que del conjunt de les traduccions relacionades només es publiqués *Camarada Cupido*, perquè l'obra constava com a «original» del mateix Regàs.

Per les característiques del gènere o producte, a cavall del boulevard i el vodevil, fer el seguiment de la recepció crítica de *Bolero* (estrena, 13-11-1956) aporta algunes dades interessants a assenyalat, com molt bé reflecteix la crítica de Marsillach:

Como teatro de «boulevard» no se podía elegir obra más representativa. Es «boulevard» ciento por ciento. O «cien por cien», como dicen ahora por ganas de hablar mal. Ya se entiende que tiene sus trazas de vodevil, y que todo resulta regocijado y un punto atrevido. Un punto solo, ya que no ocurre ni se dice nada demasiado grave, y hay en el relato su buena porción de sentimentalismo. Las escenas

5. Caixa 144. Fons Xavier Regàs.

propiamente vodevilesca, resulta luego que eran de mentirijillas. Porque sería difícil encontrar otra obra, cuyos protagonistas sean tan aficionados a soltar embustes y a inventarse historias. (Marsillach 1956)

Dirigida per Esteve Polls (Polls 2009: 359-385), *Bolero* va rebre l'acceptació quasi unànime de la premsa, al marge de les consideracions reprovatòries sobre determinades expressions del llenguatge conreat pel traductor que, malgrat haver passat pel sedàs de la censura, ferien encara la sensibilitat d'algun crític, com l'esmentat Marsillach —«yo suprimiría el exceso de vulgarismos»— o Junyent:

La ingeniosa producción, que a ratos parece comedia y vodevil a ratos, ha pasado la frontera sin los chistes intencionados, frases de grueso calibre y escenas escabrosas de que el original está plagado; pero esta merma que en la aduana literaria, establecida por el gusto de nuestro público, impulsó la experiencia teatral de Xavier Regás, no ha sido todavía bastante para que al adaptador se le escaparan frases y términos ordinarios que desdican del lenguaje en que deben producirse personas educadas, cual las que intervienen en el desenfadado juguete, frívolo, ligero, aunque no procáz ni desvergonzado. (Junyent 1956)

Tanmateix el públic assistent es devia sentir prou còmode, sinó identificar, amb aquell muntatge, ben interpretat i representat en el marc d'un local adient: «esa coquetona sala, íntima y atrayente del estilo de los teatros franceses de bolsillo», segons el crític de *La Vanguardia* (Martínez Tomás 1956), i on: «el público se divirtió de verdad y aplaudió mucho. ¿Acaso el “Teatro de Boulevard” se propone otra cosa?», com anotava la crítica de *Diario de Barcelona* (Morales 1956).

En general, hi ha respecte i un reconeixement generalitzat pel treball del traductor, perquè «Xavier Regás ha logrado con la pieza de Michel Duran una de esas adaptaciones tan hábiles y precisas que hacen olvidar el nombre del autor, tanto en el empleo de un verbo muy castizo, directo y expresivo, como en la adecuación de los incidentes argumentales a la mentalidad y a las costumbres del país. Una auténtica “adaptación”, en fin, que no tiene nada que ver con las que vemos habitualmente.» (Sordo 1956). Pel que he pogut esbrinar, l'obra va assolir a finals del mes de maig de 1957 les quatre-centes representacions⁶. Va ser el gran èxit de Regàs com a traductor i en català, superior al que va aconseguir amb *Tres angelets a la cuina* (*La cuisine des anges*, Théâtre de Vieux-Colombier, 5-1-1952), d'Albert Husson, un autor nascut a Lyon com Marcel Achard i Michel Duran, els seus referents immediats en el teatre de boulevard.

Pel que fa a *Tres angelets a la cuina* (estrena, 24-9-1959), la crítica ja coneixia la traducció espanyola de José Luis Alonso, que s'havia estrenat gairebé quatre anys i mig abans al Teatre Windsor (9-4-1955) amb la participació d'un intèrpret, Joan Capri, que va repetir ara amb Lluís Nonell i Carles Lloret, els altres dos « angelets », que acompanyaven Mercè Bruquetas, la protagonista, guardonada amb el premi d'interpretació femenina del II Cicle de Teatre Llatí.

6. Segons A. [rmenteras] a *La Prensa*, 1-6-1957.

Aquest cop, la crítica va passar més aviat per alt les consideracions a fer sobre el text original i es va centrar sobretot en la traducció de Regàs, tot valorant-ne que no derivés en un tractament pròpiament naturalitzador del text original. *Tres angelets a la cuina* no era més que una *pièce bien faite*, desproveïda dels elements vodevil·lescos de *Bolero*, que mereixia el següent comentari del crític de *La Vanguardia Española*:

Obra fundamentalmente humorística, parece que Albert Husson se propone con ella demostrar que el bien se puede hacer a través de los más extraños y complicados medios. Hasta cabría decir que el bien se puede hacer incluso empleando el mal. Esta idea paradójica la desenvuelve con un auténtico derroche de intención y de gracia hasta conseguir una obra escénica de rara y sorprendente perfección. [...] Más que una traducción, es una adaptación excepcionalmente inteligente. Además ha intercalado como final del primer acto una deliciosa canción "nadalenca", a la que ha puesto música el maestro Jaime Mestres. (Martínez Tomás 1959)

De les dades proporcionades per la censura és important remarcar la justificació del caràcter excepcional de la traducció en relació amb la programació de textos originals en català representats per la companyia titular del Teatre Romea. De manera significativa el text que es va presentar a Censura només contenia una «tachadura» (pàgina 23, acte 3), era autoritzat «para mayores de 16 años», i titllat d'un valor teatral «bueno», sense cap matís polític i religiós. Finalment, el censor Javier de Valdivia emetia el següent «juicio general»:

Se trata de una traducción y adaptación a la lengua catalana de la obra francesa de Cuisine des anges, ya traducida y representada en castellano. Obra de gran «vis» cómica, humor fino y situaciones muy chocantes y divertida.

Fins i tot aquest cop el censor considerava que podia «transmitirse en emisión nocturna»⁷.

Quant a la recepció crítica, en tractar-se potser d'una comèdia humorística, ben travada i «blanca», no hi ha massa aspectes pròpiament a destacar, deixant de banda del reconeixement unànime als intèrprets i al traductor:

Javier Regàs, en su versión catalana directamente del original de Husson, ha hecho una adaptación completa de la comedia con ese saber hacer tan suyo y original, que ayer nos pareció una obra nueva. [...] Regàs es un comediógrafo afortunado, pero su fuerte son las traducciones, nadie lo ignora. En esta traducción —traducción en el teatro es también adaptar— ha hecho una labor de mérito, hay que reconocerlo. (Morales 1959)

La unanimitat de la crítica només va ser parcialment qüestionada per Junyent pel que feia al llenguatge emprat:

En catalán, Javier Regàs no ha hecho sino seguir fielmente el lenguaje de Husson, trasplantándolo con sus propias crudezas de forma y de fondo y «respetando» incluso

7. Exp. 283/58. Caixa- Iligall 73/9277. Archivo General de la Administración (AGA) d'Alcalá de Henares.

ordinarieces de lenguaje que ninguna falta hacían en la versión y que, por otra parte, aplebeyan el idioma vernáculo. Con este solo reparo aparte, la traducción acusa la diestra mano de un hombre de teatro, como Regás, acreditado especialista en ese difícil arte de las adaptaciones. Tres angelets a la cuina resulta una obra entretenida, pero de escasa contextura. [...] Lo mejor de todo reside en el tono de farsa con situaciones graciosas y ocurrencias francamente divertidas. (Junyent 1959)

Una postil·la final, en la seva crítica a *Revista* Enrique Sordo va esmentar la versió cinematogràfica, *We're No Angels* (1955), dirigida per Michael Curtiz i interpretada per Humprey Bogart, Aldo Bay, Peter Ustinov i Joan Bennett⁸.

CONCLUSIONS

Envelleixen les traduccions del teatre de boulevard? Si ens atenem al context del teatre en llengua catalana, es fa difícil de dir, perquè al llarg del segle vint la seva presència va aparèixer esbiaixadament en l'escena barcelonina, excepció feta del model singularment vodevilesc notablement representat i seguit pel sectors populars barcelonins en el primer terç del segle passat.

Carles Soldevila, especialment, i en menor mesura Josep Pous i Pagès o anteriorment el mateix Josep Carner, que ho va assajar amb Tristan Bernard, van intentar difondre, amb una discreta acceptació, alguns autors i textos *boulevardiers* per al consum d'uns determinats sectors de la burgesia barcelonina amb l'afany de culturalitzar-la en la llengua natural del país. L'esclat i el desenllaç de la guerra civil va malbaratar la possible continuïtat de la proposta teatral, quan ho va intentar Xavier Regàs, amb la voluntat d'adreçar-se a aquells mateixos sectors, ja hem vist quines van ser les limitacions i els condicionaments de la seva aposta –censura, teatres de butxaca, textos representats, però no publicats, etc–, durant una etapa iniciada amb comptagotes en la segona meitat dels anys cinquanta i pràcticament tancada en els primers setanta amb la dissolució de la majoria d'aquells teatres de butxaca.

En la primera dècada del segle vint-i-u, la continuïtat escènica d'aquell model dramàtic tan connotat ideològicament, estèticament i socialment en el seu moment, ha passat a convertir-se més aviat en un producte transversal del nostre temps globalitzador, adreçat a uns sectors socials molt més amplis, que assisteixen a les representacions en locals de les empreses privades més importants de Barcelona, com és el cas de *Le dîner des cons* (El sopar dels idiotes), de Francis Veber (1923) que es va representar al Teatre Apolo el 2011⁹. Certament, el panorama teatral barceloní s'ha democratitzat i transformat dels anys cinquanta ençà, el que no sabem, però, és fins a quin punt aquest canvi radical pot incidir sobretot en el model de llengua literària del traductor, si un

8. A Barcelona es va estrenar l'agost de 1960 amb el títol de *No somos ángeles*, quan el text teatral original assolía les 2500 representacions, oferta al llarg de vuit anys en tretze teatres de París. Vegeu Martínez Tomás (1960).

9. Es va estrenar en català el 14-9-2011, dirigida per Juan José Afonso segons una versió de Josema Yuste. Actualment [15-3-2012] encara és en cartellera. Vegeu www.teatreapolo.com

director o una companyia es proposés recuperar avui alguns d'aquells textos del teatre de boulevard de postguerra, que va incorporar Xavier Regàs, amb la intenció o no ara de naturalitzar-los.

Bibliografia

- Aguirre José Fernando, «Teatros. Última jornada del Ciclo de Teatro Latino. *Tres angelets a la cuina*», *Hoja del Lunes*, 28-9-1959, p. 21.
- Armenteras Antonio de, «Alexis. Estreno de *Bolero*, comedia de Michel Duran, adaptació catalana de Javier Regàs», *La Prensa*, 14-11-1956, p. 4.
- «*Tres angelets a la cuina*, en versión catalana de Javier Regàs, por la Compañía Maragall», *La Prensa*, 25-9-1959, p. 9.
- Bascompte Ramiro, «5 años del teatro Candilejas», *Primer Acto*, 45, 1963, p. 30-37.
- Cala Manuel de, «En el Alexis. Estreno de *Bolero*, comedia de Michel Duran, adaptació catalana de Javier Regàs», *El Noticiero Universal*, 14-11-1956, p. 14.
- «En el Romea. Ciclo de Teatro Latino.-II Trofeo Barcelona, *Tres angelets a la cuina*, de Albert Husson, en versión catalana de Xavier Regàs», *El Noticiero Universal*, 25-9-1959, p. 17.
- Fàbregas Xavier, «Regàs i Castells, Xavier», dans *Gran Enciclopèdia Catalana*; POS-REZ. 12, 1981, Barcelona, Enciclopèdia Catalana, S. A., p. 415.
- Foguet i Boreu Francesc, *Teatre, guerra i revolució. Barcelona, 1936-1939*, Barcelona, Publicacions de l'Abadia de Montserrat, 2005.
- Gallén Enric, «Xavier Regàs, traductor teatral. El cas de *Camarada Cupido*», dans José Luis Martí Ferriol – Ana Muñoz Miquel (eds.), *Estudios de traducción e interpretación. Vol. II. Entornos de especialidad*, Castelló de la Plana, Universitat Jaume I, 2012, p. 213-219.
- Junyent José M^a, «Alexis. El estreno de *Bolero*, de Michel Duran, en versión catalana de Xavier Regàs», *El Correo Catalán*, 14-11-1956, p. 9.
- «Alexis. *Bolero*, comedia en tres actos de Michel Duran, adaptació catalana de Xavier Regàs», *El Correo Catalán*, 15-11-1956, p. 9.
- «Ciclo de Teatro Latino en Romea. II Trofeo Ciudad de Barcelona. *Tres angelets a la cuina*, de Albert Husson, en versión de Xavier Regàs, por la Compañía Maragall», *El Correo Catalán*, 26-9-1959, p. 11.
- Marsillach Adolfo, *Tan lejos, tan cerca. Mi vida*, Barcelona, Tusquets editores, 1998.
- Marsillach Luis, «Estreno en el Alexis. *Bolero*, de Michel Duran, en adaptació catalana de Javier Regàs», *Solidaridad Nacional*, 14-11-1956, p. 17.
- «El II Ciclo de Teatro Latino. *Tres angelets a la cuina*, de Husson, por la compañía Maragall», *Solidaridad Nacional*, 26-9-1959, p. 11.
- Martí Farreras [Celestí], «Teatro. El Segundo Ciclo de Teatro Latino», *Destino*, 1156, 3-10-1959, p. 35.
- Martínez Tomás A[ntonio], «Teatros. Alexis. Estreno de *Bolero*, de Michel Duran, traducción catalana de X. Regàs», *La Vanguardia Española*, 14-11-1956, p. 25.

- «El II Ciclo de Teatro Latino. La Compañía Maragall presenta *Tres angelets a la cuina*, de Albert Husson, traducción de Regàs», *La Vanguardia Española*, 25-9-1959, p. 20.
- «Cinematografía. Montecarlo, Niza y Aristos. *No somos ángeles*», *La Vanguardia Española*, 24-8-1960, p. 21.
- Massó Àngels, «Xavier Regàs recibirá un homenaje», *La Vanguardia Española*, 12-3-1972, p. 55.
- Morales María Luz, «Teatro Alexis. Estreno de *Bolero*, comedia de Michel Duran, en adaptación catalana de Xavier Regàs, por el Teatro Experimental de Barcelona», *Diario de Barcelona*, 15-11-1956, p. 32.
- «Teatro Romea. En el ciclo de Teatro Latino (II Trofeo Barcelona), la Compañía Maragall presenta *Tres angelets a la cuina*, de Albert Husson, versión catalana de Javier Regàs», *Diario de Barcelona*, 26-9-1959, p. 32.
- Permanyer Lluís, «Teatre Candilejas», dins *Establiments i negocis que han fet història*, Barcelona, Edicions La Campana, 1990, p. 79-83.
- Polls Esteve, *Cinc minuts abans que caigui el teló*, Barcelona, Viena, 2009.
- Regàs Xavier, «El problema del teatro catalán», *Destino*, 1144, 11-7-1959, p. 43.
- *Aquel tiempo perdido*, Barcelona, Editorial Planeta, 1973.
- Regàs Ardèvol, Miquel, *Una generació d'hostalers*, Barcelona, 1952.
- *Confessions 1880-1936*, Barcelona, 1960.
- Regàs Oriol, 2010, *Los años divinos*, Barcelona, Edicions Destino (Col. Imago Mundi, 179).
- Sagarra Joan de, «Memoria barcelonesa. Xavier Regàs, un hombre de teatro», *La Vanguardia*, 28-2-1980, p. 25.
- Sordo Enrique, «El Teatro. En Barcelona. *Bolero*», *Revista*, 241, 22-28/11-1956, p. 18.
- «El Teatro. II Ciclo de Teatro Latino. *Tres angelets a la cuina*», *Revista*, 390, 3-10-1959, p. 22.
- Vilar Sergio José, «Teatro de bolsillo». Ante la apatía de las mayorías la selección de las minorías», *Destino*, 1127, 14-3-1959, p. 44-45.

Annexos

1. TRADUCCIONS DE XAVIER REGÀS. SELECCIÓ D'OBRES REPRESENTADES EN L'ESCENA PROFESSIONAL DE BARCELONA

- 1955 (1-12) *George & Margaret* (George and Margaret), de Gerald Savory¹⁰. Teatre Windsor.
- 1955 (7-12) *Camarada Cupido* (Kvadratura kruga), de Valentin Kataiev. Teatre Alexis.
- 1956 (13- 11) *Bolero* (Boléro), de Michel Duran. Teatre Alexis.
- 1957 (21-12) *Vuelve pequeña Sheba* (Come Little Sheba), de William Inge. Teatre Candilejas.

10. El 1967 Antoni Chic va dirigir una nova versió, amb Conxita Bardem de protagonista al Teatre Candilejas.

- 1957 (13-2) *El mundo de los Petersham* (A Likely Tale), de Gerald Savory. Teatre Windsor.
- 1957 (19-6) *Idilio en « Au petit bonheur »* (« Au petit bonheur »), de Marc-Gilbert Sauvajon. Teatre Candilejas.
- 1958 (10-6) *Pobre Gabriel!* (L'amour truqué), de Paul Nivoix. Teatre Guimerà.
- 1959 (5-2) *La desconcertante señora Savage* (The Curious Savage), de John Patrick. Teatre Candilejas.
- 1959 (28-5) *Un week-end de seis meses* (A Month of Sundays), de Gerald Savory. Teatre Windsor. La traducció és imputada a Regàs i a Narciso Munné¹¹.
- 1959 (24-9) *Tres angelets a la cuina* (La cuisine des anges), d'Albert Husson. Teatre Romea. II Cicle de Teatre Llatí.
- 1960 (17-5) *Smith* (Smith), de Somerset Maugham. Teatre Guimerà.
- 1960 (18-5) *La torre i el galliner* (La torre sul pollaio), de Vittorio Calvino. Teatre Candilejas.
- 1960(18-11) *Va per tu la camèlia* (Occupe-toi d'Amélie), de Georges Feydeau. Teatre Romea.
- 1961 (24-12) *Suicidio a plazo fijo*, de Marc-Gilbert Sauvajon. Nova versió d' «*Au petit bonheur*» Panam's (Rambla).
- 1962 (28-9) *El condemnat de Picwicktown* (Les condamnés de Picwicktown), d'André-Paul Antoine Teatre Romea. V Cicle de Teatre Llatí.
- 1962 (22-4) *Que vagi de gust senyor comissari!* (Bon appétit, Monsieur!), de Gilbert Laporte. Teatre Windsor.
- 1963 (28-9) *La fira d'arrambi-qui-pugui* (La foire d'Empoigne), de Jean Anouilh. Teatre Romea. VI Cicle de Teatre Llatí. Traducció de Jordi Ciurana, pseudònim reconegut de Regàs, i Salvador Marsal.
- 1963 (25-12) *Bon Nadal, mister Scrooge*. Adaptació del « Conte de Nadal », de Charles Dickens. Palau de la Música Catalana¹².
- 1964 (7-10) *Cuando aparece el bebé* (Lorsque l'enfant paraît), d'André Roussin. Teatre Windsor.
- 1965 (20-1) *Una noche deliciosa* (Charmante soirée), de Jacques Deval. Teatre Windsor.
- 1966 (10-4) *Un malalt imaginari*, de Hans Weigel¹³. Teatre Romea.
- 1967 (21-6) *Aixequem les caigudes*¹⁴, de Maurice Hennequin i Pierre Veber. Teatre Barcelona.
- 1968 (8-10) *La vida sentimental* (La vie sentimentale), de Louis Velle. Teatre Windsor.

11. La traducció de ¿*Quiere usted jugar con "mi"?* [Voulez-vous jouer avec moi?], de Marcel Achard, que es va estrenar al Teatre Windsor (28-5-1957), és atribuïda també a Narciso Munné i a Alfredo Matas.

12. A partir del 2 de gener de 1964 es va representar vuit dies més al Teatre Windsor, i el 4 de desembre d'aquell mateix any es va reposar al Teatre Romea.

13. Es tracta probablement de l'adaptació francesa de Michel Perrin (1918-1994) titulada *Docteur Glass ou le Médecin imaginaire*, de Weigel, que es va estrenar al Théâtre de la Porte-Saint-Martin (10-12-1965).

14. En els papers de Censura consta Carles Saldanya ("Alady") com a traductor. Vegeu Caixa/ lligall 73/9533, Archivo General de la Administración (AGA), d'Alcalá de Henares. Quan es va estrenar, els noms que consten com a adaptadors són els de Jordi Ciurana, pseudònim de Regàs, i Carles Saldaña Beut (1902-1968).

2. TEXTOS

2.1 Carta de Joan Oliver a Xavier Regàs (16-3-1972)¹⁵

Benvolgut Xavier Regàs: Avui Barcelona reconeix públicament que has estat i ets un home de teatre, un ciutadà per a qui l'art dramàtic, el més social de tots, ha estat una vocació indefallent, una passió viva però sempre controlada, gairebé una forma de vida.

Com autor has dominat l'ofici i has tendit a l'originalitat i a l'amenitat; la intenció crítica que revelen algunes de les teves obres, envers els costums i el tarannà de la teva pròpia classe, la burgesia, és el resultat d'un felix maridatge d'agudeses i elegància, tot plegat d'un barcelonisme passat per París. Permet-me que et digui que el mèrit del teu teatre que més admiro és el coneixement de la nostra llengua col·loquial més genuïna, que t'ha dut a una expressió exempta de ridículs preciosismes culturalistes i de la falsa puresa dels pedants; un llenguatge creador d'un diàleg que els públics s'empassen com bresques sense sospitar-ne la correcció modèlica: és aquella subtil operació que tu anomenes «donar llebre per gat».

Com a importador de teatre i de companyies estrangeres –i com a traductor i adaptador– has fet miracles. Amb mitjans mesquins i encara sovint regatejats, les teves temporades cosmopolites al Romea, van salvar, en temps de forta penúria cultural, l'honor de la Barcelona, malgrat tot, europea. En aquest camp d'activitats, les teves armes han estat la simpatia, el bon gust, les amplies relacions, d'una banda, i de l'altra, la sagacitat diplomàtica i la perseverança.

Penso que ets un gran mestre de l'amistat ciutadana. Certament tens enemics com tot aquell qui remou les aigües embassades del conformisme àulic. Tens enemics, però pocs i potser camuflats. Aquest homenatge ho demostrarà. Tant que ara et torno a dir: Xavier ets un home de teatre, sí, però de teatre... de masses.

Salut... i Cicle!

2.2 *Bolero. Autocrítica, El Correo Catalán, 13-11-1956*

Las traducciones y adaptaciones de obras extranjeras tienen, por lo menos, la ventaja de ahorrarle al que estrena la situación embarazosa que siempre representa la redacción de la autocrítica. Como la comedia es de otro, uno puede hablar, o mejor dicho, escribir con entera libertad, sin peligro de que le tachen de inmodesto. Puede decir, como lo hago en este momento, que *Bolero* me parece una comedia extremadamente divertida, ligera, desenfadada y frívola, en el mejor sentido de la palabra. Si el público coincide conmigo, la cosa irá sobre ruedas, pues los anteriores adjetivos son los que las circunstancias del momento, llenas de preocupaciones de toda índole, parecen la mejor garantía para que quienes acuden al Teatro Alexis lo pasen bien y se distraigan de todos los quebraderos de cabeza, propios y extraños. También puedo decir que, como comedia puramente comercial, me parece perfecta, digna de quien, como mi admirado amigo Michel Duran, tantos éxitos lleva cosechados en el teatro. Y puedo añadir asimismo que el valor de la obra puede conceptuarse de acuerdo con la fórmula clásica

15. Caixa 145. Fons Xavier Regàs.

de «valor probado». Año y medio seguidos en las carteleras del Teatro Nouveautés, de París, dos veces llevada a la pantalla, en Francia y en Norteamérica con Arletty y Loretta Young, como protagonistas respectivamente, son títulos suficientes para asegurar que la comedia lleva algo dentro. Algo que no será seguramente trascendental, ni polémico, ni dialéctico, pero sí extremadamente divertido.

Bolero llega al público de Barcelona a través de la joven y prometedora compañía del Teatro Experimental, que dirige Esteban Polls, ayudado por Francisco de A. Toboso. Si afirmo que la interpretación es de maravilla, puede parecer que me inspira el agradecimiento por el esfuerzo que han llevado a cabo con el montaje de la comedia. Prefiero no decir nada y esperar tranquilamente el juicio de los aficionados al teatro. Y digo tranquilamente porque tengo la seguridad de que se llevarán una sorpresa de lo más agradable al comprobar que existe en Barcelona una compañía formada por elementos jóvenes y hasta hace poco, casi desconocidos, que son capaces de hacer... lo que espero que vean dentro de pocas horas en el escenario del Alexis.

En fin, la comedia es magnífica y lo tiene demostrado. Los actores también, aunque éstos empiezan ahora a demostrarlo. Todo parece prometer un éxito. Si éste no llega, la culpa será del adaptador al catalán. Este humilde servidor de ustedes que se llama Xavier Regàs.

2.3 Document de censura sobre *Bolero*¹⁶

[...]

Breve exposición del argumento: Anne, modista y vecina de Remi, arquitecto. Son unos vecinos «como el perro y el gato». Anne resentida de una broma pesada que le gastó Remi monta otra mayor: una verdadera comedia en la que se ve Remi acusado de tener una «amante», amenazado por el «marido», etc. Consecuencia de esa comedia es que Remi acaba enamorándose de su «amante» fingida y todo acaba en boda.

Tesis: No es de tesis.

Valor teatral: Bueno.

Matiz político: Ninguno.

Matiz religioso: Ninguno. Ambiente frívolo.

Juicio general que merece al Censor: Se trata de una adaptación y traducción al catalán de una comedia ligera francesa, «muy francesa» en gusto y estilo. La adaptación al lenguaje teatral vernáculo nos parece bien hecha. La comedia frívola y resbalando en terrenos un poco «vodevilesco» está escrita y trazada con gracia, amenidad y muy buen manejo de los resortes teatrales. Las tachaduras que se proponen eliminan frases demasiado «subidas de tono» y la última (págs. 104-105) una situación totalmente fuera de lugar y claramente inmoral. Por el servicio de la Inspección deberá vigilarse el cumplimiento de tales tachaduras.

Posibilidad de su representación: Para la compañía catalana del Teatro Alexis.

[...]

¿Qué modificaciones cabría introducir para autorizar, en su caso, la representación, en el supuesto de que la obra acusase deficiencias de tipo político, social o moral, siempre que su valor literario lo aconseje? No proceden.

16. Exp. 199/56. Caixa-Iligall 73/9197. Archivo General de la Administración (AGA) d'Alcalá de Henares. El dictamen, signat pel censor Javier de Valdivia, és datat el 27-7-1956.

¿En qué lugares de la obra y en qué sentido habrían de introducirse esas modificaciones? No proceden.

¿Se juzga la obra tolerable o recomendable para menores? Ni tolerable ni recomendable. Hágase constar expresamente la prohibición de acceso a los menores.

2.4 Document de censura sobre *Tres angelets à la cuina*¹⁷

[...]

OBSERVACIÓN ESPECIAL:

De acuerdo con las normas que regulan el estreno de traducciones de obras extranjeras en idioma catalán, se hace constar lo siguiente

a) Que existe una traducción española, en lengua castellana, de esta comedia, de José Luis Alonso, el cual ha dado su conformidad, según resulta de la carta original que por fotocopia se acompaña.

b) Que en el curso de la pasada temporada, la compañía catalana que presenta esta traducción, no ha estrenado más que obras originales, en número de siete, y que en la temporada que va a dar comienzo estrenará otras obras, también originales, antes que la traducción objeto de la presente solicitud, la cual será la primera obra extranjera que será programada.

Breve exposición del argumento: Situación muy graciosa creada por la intromisión de 3 presidiarios en una familia de ambiente un tanto raro y después de una serie de peripecias termina la cosa sin más novedad.

Tesis: No es de tesis.

Valor puramente literario: Bueno.

Valor teatral: Bueno.

Matiz Político: Ninguno.

Matiz religioso: Ninguno.

Juicio general que merece al Censor: Se trata de una traducción y adaptación de la lengua catalana de la obra francesa de «CUISINE DES ANGES» ya traducida y representada en castellano. Obra de gran «vis» cómica, humor fino y situaciones muy chocantes y divertidas. PUEDE AUTORIZARSE.

[...]

¿Qué modificaciones cabría introducir para autorizar, en su caso, la representación, en el supuesto de que la obra acusase deficiencias de tipo político, social o moral, siempre que su valor literario lo aconseje? No proceden.

¿En qué lugares de la obra y en qué sentido habrían de introducirse esas modificaciones? No proceden.

¿Se juzga la obra tolerable o recomendable para menores? Ni tolerable ni recomendable. Otras observaciones del Censor: Puede transmitirse en emisión nocturna.

17. Exp. 283/58. Caixa-Iligall 73/9277. Archivo General de la Administración (AGA) d'Alcalá de Henares. El dictamen, signat pel censor Jorge de Valdivia, és datat el 17 d'octubre de 1958.